

רש"ר הירש במדבר פרק א פסוק א

(א) בסוף החומש השני סופר על הקמת מקדש התורה; ואילו החומש השלישי היה מוקדש כולו לדרישות, שמקדש זה מציג לישראל - בביטוי סמלי של קרבן ובקידוש ממשי של כל החיים. כך צוייר האידיאל שנועד להתגשם בחיי הפרט והכלל; והפרק המסיים, הדין בנדרי הקדש, עוד נתן מקום במסגרת ההלכה לספק משאלה העשויה להתעורר בלבו של אדם: לבטא את יחסו המיוחד אל המקדש הזה על ידי הקדשה סמלית של ערך האדם או על ידי נדר הקדשה של נכסים. **החומש הרביעי חוזר עתה אל המציאות הלאומית, והרי הוא מראה לנו את ישראל כמות שהוא;** הוא מציג לפנינו את האומה הממשית - ביחסה אל חזון ייעודה, כפי שצוייר בחומש השלישי.

בחיים, הריאליות, לא תמיד מושווה עם האידיאל. עלינו תמיד להשוות ביניהם, ולשאול את עצמנו, האם איפה שאנחנו נמצאים, באמת תואמת לאידיאל, או לא?

בתחילת הספר מונים את האומה כ"עדה", המאוחדת על ידי ייעודה המשותף; ומונים באומה את כל חבריה העצמאיים, אחד אחד. כך תחדור ההכרה אל לב נציגי הציבור, **שהכלל איננו רעיון גרידא, אלא הוא קיים רק בכלליות הממשית של כל חבריו;** וכך יכיר גם כל יחיד, שהוא חבר חשוב של הכלל, המצטרף עמו למנין; והתפקיד המוטל על כולם זקוק לנאמנותו של כל יחיד ולמסירותו לייעוד המשותף. החומש השלישי סיים במנין הקדשה של העדרים, העוברים בקבוצות תחת השבט של בעליהם. החומש הרביעי פותח בכך, שהאומה נמנית כ"עדר ה" לצורך ה"רועה"; אף היא נמנית לפי קבוצות של משפחות ושבטים, שכולם קנויים לה; וכל יחיד עובר תחת השבט של רועהו ונמנה כחבר עצמאי של העדר:

וכל באי עולם יעברון לפניך כבני מרון. כבקרת רועה עדרו מעביר צאנו תחת שבטו. כל א' יש לו תפקיד מיוחד להשלים בעולם.

רש"ר הירש במדבר פרק א פסוק א

במדבר סיני. מקום המנין הוא המדבר. ומכאן, שאותו "מפקד אוכלוסין" לא בא לשרת מטרות כלכליות או מדיניות; שהרי אין לאלה כל עניין במדבר. אלא התוספת "סיני" באהל מועד מורה, שמפקד זה מוקדש לתורה; היא התורה, שניתנה בסיני, ואשר אהל מועד הוא המקום לקבלת עול מצוותיה. בסיני ניתנה תורה; ועדות התורה שהוחזרה לישראל - כאות שנטהרו מחטא העגל - מצאה את מקומה האידיאלי באחד בניסן; ואילו **באחד לחדש השני נמנו כל השבטים, המשפחות והגברים למען התורה הזאת; מכאן ואילך יתקבצו ויחנו מסביב לתורה - כשומריה וכמקיימיה.**

רש"ר הירש במדבר פרק א פסוק ב

הנה זו סגולתה המיוחדת של הלאומיות היהודית: כלל האומה נתפס תמיד כבית אחד, כבית ישראל; ובני האומה קרויים תמיד "בני איש אחד", בני ישראל. אולם יחד עם זה מתקיימות שם

יחידות יחידות, המשועבדות לכלל הגדול ומוקפות על ידו: בתי אבות ומשפחות. תפיסת האומה כ"בית ישראל" וכל בני האומה כ"בני ישראל" היא השומרת על מושג האומה היהודית, לבל יהפוך לרעיון מופשט של איחוד לא - ממשי, או יתקיים רק כפיקציה, כאיחוד מדומה, - של נציגים בחירים בני מעלה. אכן האומה היהודית נתפסת תמיד בכלליות הממשית המאוחדת של בניה; הם מאוחדים על ידי עניין אחד, הפועם בליבם פנימה; וכל אחד מהם הוא חלק מוחשי של האיחוד הזה.

אחד היה ישראל אבינו; אולם גם כשהיו צאצאיו ששים רבוא גברים, עדיין היו כולם חברים של "בית אחד", בנים של "איש אחד"; עדיין חותמת אחת טבועה בליבם ובנפשם; והם מעבירים מדור לדור את המורשה שבידיהם - של תפקיד אחד ושל גורל אחד. **אולם במסגרת האחדות היסודית הזאת - ובעצם השפעתה - שומרים ומטפחים רב - גוונים של תכונות, המיוחדות לשבטים ולמשפחות. כך תושג המטרה, שכבר רמזנו עליה פעמים אחדות בספר בראשית (יז, ו; לה, יא - יב; מט, כח): הייעוד האחד המשותף לכל אדם יוגשם על ידי כל פרט - למרות ייחודו; הוא יוגשם ברב - גוונים של סגולות ותכונות אופי, של מקצועות ועמדות חיים; והגשמה זו תהיה למופת לכלל המין האנושי. כל שבט בייחודו וכל משפחה בסגולותיה יִעָבְדוּ את התפקיד המשותף של בית ישראל; יעצבוהו ויחנכו לו את בניהם ויורישוהו לבניהם. משום כך אין מאות האלפים של בית ישראל נגשים כאן אל העדה כהמון בלתי מחולק; אלא הם נמנין ל"משפחתם לבית אבתם". הם באים משפחות משפחות, והמשפחות מתייחסות לשבטיהן. מונים את הגברים של כל שבט, והמשפחות של כל שבט באות לעצמן. ופוקדים כל משפחה:**

במספר שמות: בשעת המפקד קוראים בשמו של כל יחיד; ונמצא, שכל אחד מצטרף אל הכלל מתוך תודעת החשיבות של אישיותו.

תמיד חזרנו על רעיון חשיבות האחדות בעם ישראל, אף שלכל א' יש את התפקיד שלו.

רש"ר הירש במדבר פרק א פסוק כב

כב) תולדתם וגו'. פרטים אלה מאפיינים את המפקד הזה, והם מובאים בשעת המפקד לתודעתו של כל מנוי, משום כך חוזר עליהם הכתוב בכל אחד מהשבטים. בחזרה זו הרי הוא מביע את השיוון הגמור ואת ההערכה השווה של כל השבטים ואנשיהם - מבחינת חשיבותם לכלל; ודבר זה מובלט בייחוד כבר בשבט השני, שמעון, על ידי תיבת פקדיו: גם מנין הפקודים של שמעון נעשה כהלכה בדיוק באותה שיטה; וכן, כמובן, גם מניין שאר השבטים; והרי הוא חוזר בכולם על הפרטים האלה, שהם מהותיים למפקד זה.

לכל ישראלי יש חלק שווה ביהדות, בדיוק.

רש"ר הירש במדבר פרק א פסוק מח

מח) כבר הערנו לעיל פסוק ב: מושג העדה מורה על ייעוד משותף, שהוא הסיבה והתכלית של אחדות העם: ואין יסוד המאחד את עם ישראל אלא תורת ה' בלבד. יסוד זה של אחדות ישראל נועד לבוא לידי ביטוי נראה לעין - גם בשעת החנייה והמסע במדבר. לוחות הברית היו העדות המוחשית להתגלות התורה המאחדת את ישראל; אליהם נצטרפה אחר כך התורה שבכתב עצמה; ומשכן התורה - הוא אהל מועד - ביטא דרך סמל את דרישות התורה ואת שכר פעולת קיומה. "משכן העדות" היה מרכז בני ישראל, וסביבו חנו למשפחותיהם ולשבטיהם. אולם כבר העיר

הרמב"ן בפירושו לתורה על ההקבלה שבין מתן תורה לבין הקמת המשכן. בשעת מתן תורה היו "מגבילים" ו"מקדשים" את העם; בכך ביקשו לבטא... שהתורה לא יצאה מתוך העם, אלא היא ניתנה אל העם; מקורה הוא אלהי, ולא אנושי - ארצי; היא האידיאל הרם והנישא, הרחוק ממגע יד אדם; היא מושכת אליה בכח נצחי - אלוהי את הפרט ואת הכלל בישראל; אך לעולם לא נוכל להתקרב אליה ולהיות עומדים במחיצתה - עד שנשלוט בה תוך כדי מגע. וכך היה הדבר גם לאחר מכן, כאשר התורה כבר שכנה בקרב ישראל; באותה שעה היה "ה' בם סיני בקדש" (תהלים סח, יח); שכנה היתה שורה בקרב ישראל, וסיני היה מצוי במקדש; וגם אז התורה ומקדשה, "משכן העדות", היו שוכנים בתחום מופרש מן העם; המשכן היה "מרכז נבדל", וישראל חנו "מנגד סביב" לו (להלן ב, ב); הם הקיפו אותו מרחוק, ומשם כיוונו את ליבם אל המרכז. מעגל זה המקיף מרחוק שמר על התורה כעל נתון נצחי. כי התורה מושכת אותנו לנצח, אך לעולם אין היא מתמזגת עמנו; אלא היא שולטת בנו ומוליכה אותנו במסילות המוותות על ידה. אולם בחטא העגל התנכרו ישראל דוקא ליסוד הזה. הם התעלמו מאופיה של התורה, שהיא בבחינת נתון נצחי; וכך עשו להם תבנית של משה איש האלהים שבדוה מליבם. באותה שעה רק שבט אחד היה נאמן לה' ולתורתו; הוא הגן על אופיה של התורה, שהיא מחוץ לתחום שליטת האדם; והוא הציל אותה מן העם ושמר עליה אף מפני קרוביו. שבט זה הוא שבט לוי, מונה עתה "שומר" לתורה - ולשם כך נבדל מן העם. הוא לא היה חלק מן "העדה" אלא הוא היה קודש ל"עדות" - שהיא הנשמה השולטת בעדה. משום כך לא התפקד בתוך בני ישראל - כפי שכבר נאמר בפסוק הקודם, ויתבאר ביתר פירוט בפסוקים הבאים.

רש"י הירש במדבר פרק ב פסוק א

כבר עמדנו לעיל (פי' ויקרא יא, א; יג, א) על טיבן של המצוות, שנאמרו למשה ולאחריו כאחד: אין הן חשובות רק מבחינת התלמוד והמעשה, המיוצגים על ידי משה; אלא חשיבות יתירה נודעת להן בעיקר מבחינת חינוך היחידים לקיום המצוות, שהוא תפקיד החיים של הכהן. וכעין זה אנחנו רואים גם במצוה המבוארת כאן: היא קוראת כל יחיד אל משפחתו ואל שבטו וכל שבט אל מחנהו; וכל המחנות חונים ונוסעים מנגד סביב לאהל - מועד; וההוראה על כך נאמרה למשה ולאחריו כאחד; ומכאן חשיבותה היתירה לחינוך היחידים, המשפחות והשבטים לתורה. הנה דגלו של נשיא המחנה, המתנוסס "מנגד סביב" - מרחוק, אך בהיקף כראוי. הנשיא מקבץ לדגל זה את שבטיו, וכל שבט - את משפחותיו, וכל משפחה - את בניה; ובכך אומר הנשיא לעצמו, לשבטיו, למשפחותיו ולכל בני המשפחות - מאיש ועד אשה, מעולל ועד יונק - ש"משכן העדות" הוא "אהל מועד": במקום העדות שם מקום הייעוד המשותף, המאחד את כולם כאחד. וכך הופכת העדות שה' מעיד עליה - לנשמת חיים לעם כולו; כולם חונים "מנגד סביב" לעדות - מנשיא המחנה והשבט ועד לתינוק הממלמל בחיק משפחתו; לכולם העדות היא קודש קדשים נעלה על הכל ("מנגד"); ויחד עם זה היא קרובה לכולם ותופסת את כולם ומושכתם אליה בתעצומות עוז ("סביב"). על פי זה יובן, שהמשכן קרוי לעיל (א, נ, ג) "משכן העדת"; ואילו כאן בפרק הקובע מקום למחנות, הוא קרוי "אהל - מועד". הוא, כשלעצמו, הוא "משכן העדת": המקום שהעדות תשכון שם; ולעם הוא "אהל - מועד": מרכז הייעוד המשותף המאחד את כולם כאחד (מועד: יעד, יחד) - והנוסע אתם לעיניהם בכל מקום:

דבר זה שהתורה ובית הכנסת הוא המרכז ביהדות צריכים ללמד דבר זה לכלל ישראל. "נרננה בישועתך ובשם אלקינו נדגול, ימלא ה' כל משאלותיך"

רש"ר הירש במדבר פרק ג פסוק טו

כנגד זה עבודת הלויים בתוך המקדש נעשית אך ורק בשם ה'. וכך הוא אומר על עבודת הלויים בתוך המקדש: "ושרת בשם ה' אלהיו" (דברים יח, ז); ודרשו חז"ל: "איזהו שירות שבשם, הוי אומר זה שירה" (ערכין יא ע"א). כי השירה היא שירות בשם ה' - תרתי משמע: המשורר שר בשם ה' ובשליחותו - והוא נושא את שם ה' על שפתיו. כך ירדו חכמים לכל עומק משמעות השירה, שהלויים ליוו בה את קרבנות הציבור. כי דוד, אסף ובני קרח אמרו שירה מתוך התפעלות של רוח הקודש; ושירתם היוצאת מפי הלויים היא "שירות בשם ה'" פשוטו כמשמעו: המשורר מדבר בשם ה'. הוא אומר את מה שה' היה אומר לנו בעצמו - אלמלא עשה את המשורר לשלוחו, העיר את רוחו ברוח קדשו, ושם את מילתו על לשונו. וכך אומר "נעים זמירות ישראל", שעה שהוא סוקר את חייו ואת פעילותו כמשורר: "רוח ה' דבר - בי ומלתו על - לשוני" (שמואל ב' כג, א - ב). ויחד עם זה הרי המשורר פועל בכח שם ה', שהוא נושא אותו על פיו; שהרי זו כל עצמה של שירתו: הוא מניח את שם ה' על כל יחסי אדם ועולם. והרי הוא מסתכל בהם מנקודת המבט של השם הזה (ראה גם פי' בראשית מט, כב; שמות טו, א). - והנה גם נער בן לוי כבר הורשה להשתתף בעבודת המשוררים שבמקדש: "אין הקטן נכנס לעזרה לעבודה אלא בשעה שהלויים אומרים בשיר" (ערכין יג ע"ב).

שירה במקדש היתה בשם ה' בב' דרכים. בא מה', וגם המילים היו שם ה' על הכל. וזה איך ששירה יהודית צריכה להיות היום גם כן.

רש"ר הירש במדבר פרק ד פסוק יז

(יז) וידבר וגו'. בפסוקים הקודמים כבר נאמר, שחלקי המקדש נמסרו לבני קהת עטופים - לבל יגעו בהם בידיהם. כאן נאמר, שאסור להם אף להיות נוכחים בשעת עטיפת הקדשים. אל יבואו "לראות" את הקודש בשעת כיסויו. אם אין אנחנו טועים, הרי זו תכלית האיסור הזה: המקדש הוא עניין למחשבה, ולא לראייה חושנית; נושאי המקדש יכוונו לו את דעתם, ואל יזונו בו את עיניהם; משמעות המקדש תמלא את רוחם, ואל יסיחו דעתם ממנה. זה הוא יסוד מהותי של החובה המוטלת על נושאי המקדש; ולפיכך אם הם זנים בו את עינם החושנית בשעת כיסויו, הרי הם מחללים אותו בליבם.

המשכן איננו מקום לראות את הכלים, כמכון המקדש, אלא לחשוב על הסמליות ועל המוסר שבו.